

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Nachmanidova disputace	2
Není míru pod olivami	4
Pod chupu na Kypr	7
Třetí jméno – seriál o jménech	8
Matčina kuráž recenze.....	10
Se smutkem ve tváři, s hrdostí v duši.....	14

■ Krátce

Rozhodnutí vyklidit jednadvacet osad málem vehnalo Izrael do občanské války. To co se Izraelcům zdá jako velká oběť ve prospěch mírových vztahů je pro Palestince zřejmě jen chutným předkrmem.

Milan KALINA

Je opravdu zvláštní, že Praha, tolik profitující na kafkovských suvenýrech, dosud nedala dohromady jediné kafkovské muzeum či stálou výstavu.

Lubor FALTEISEK

Ortodoxní menšina má v Izraeli nepochopitelně velkou moc. Jedním z aspektů této moci je vliv na život neortodoxní většiny v mnoha směrech – jedním z nich je právě záležitost svateb.

Oranit Nofia MACHLUF

Údaje výmluvně poukazují na to, že v Čechách žilo pár židovských rodin takřka v každé vesnici.

Julius MÜLLER

NENÍ MÍRU POD OLIVAMI

čtěte na straně 4-5

NACHMANIDOVA DISPUTACE

část 9.

Ramban – Rabi Moše ben Nachman, známý v evropské literatuře jako Nachmanides, se narodil ve Španělsku, v katalánském městě Gerona roku 1194. Jedním z jeho učitelů byl například rabi Jehuda ben Jakar. Nachmanides byl vynikajícím talmudistou, biblickým exegetou, filozofem, astronomem, básníkem a lékařem.

101. V tom je jádro všech disputací, nezměnil jsem v nich ani jediné slovo, podle sebe. Později, v ten samý den, jsem stál před naším panovníkem a králem, který pravil: „Nechť je disputace přerušena, neboť jsem dosud neviděl člověka, který by neměl pravdu a současně by argumentoval tak dobře, jako ty.“ V paláci jsem slyšel, že král a kazatelé chtějí přijít v sobotu do synagogy, proto jsem zůstal ve městě ještě osm dní. Když se tam (v synagoze) příští sobotu objevili, odpověděl jsem našemu panovníkovi důstojně, neboť on ve svém proslovu trval na tom, že Ježíš je mesiáš.

102. Povstal jsem a řekl: „V mých očích jsou slova našeho panovníka šlechtná, znamenitá a velectěná, neboť jsou pronášena člověkem tak ušlechtilým vynikajícím a velectěným, kterému není rovného na celém světě! Avšak nemohu říci, že jsou pravdivá, neboť mám přesvědčivé důkazy nad Slunce jasnější, že pravda není taková, jak on tvrdí. Avšak přit se s ním je nedůstojné. Musím však říci, že jedno zcela nechápu, neboť tak, jak nás nyní král přesvědčuje, abychom uvěřili, že Ježíš je mesiáš, tak se Ježíš snažil přesvědčit i naše předky. Oni také zcela vyvrátili jeho argumenty. Vždyť Ježíš mohl dokázat svou pravdu lépe než král, byl-li, jak vy tvrdíte, Bohem. Jestliže naši překové, kteří Ježíše znali, ho odmítli, tak jak můžete dát za pravdu králi, který ví o něm pouze z doslechu od lidí, kteří jej neznali a kteří dokonce nebyli ani v jeho zemi, jako naši otcové, kteří jej poznali (osobně) a přinesli o něm svědectví?“

103. Poté vstal bratr Raymond de Penaforte a počal kázat o trojici, tvrdíc, že to je ona „Moudrost, Vůle a Síla“. Doplnil, že i sám maestro (Ramban) v tomto souhlasil s bratrem Pablem v Geroně.

104. Vstal jsem a řekl: „Pozorně mě poslouchejte, Židé i ostatní! Bratr Pablo se mě v Geroně zeptal, zdali věřím v trojici.“ Já jsem se ho zeptal: „Co to je trojice? Tři hmotná těla, podobná lidským, která jsou božstvy?“ On odpověděl: „Ne.“ „Tak co to tedy je, tři nehmotná stvoření jako duše nebo andělé?“ On řekl: „Ne.“ „Tak to může být cosi jediné, skládající se ze tří sobě podobných hmotných těl, skládajících se ze čtyř elementů?“ On odpověděl: „Ne.“ „Tak co je to tedy trojice?“ On řekl: „Moudrost, Vůle a Síla.“ Řekl jsem, že souhlasím s tím, že Bůh je moudrý, že má svou vůli a je silný. Přece však slovo „trojice“ je nevhodné, neboť moudrost Stvořitele není náhodnou vlastností, neboť On a Jeho moudrost - jedno jsou. On a Jeho vůle - jedno jsou. On a Jeho síla - jedno jsou. (Pozn. Náhodná vlastnost – např. jablko je červené, červená barva je náhodná vlastnost, neboť jablko může být i zelené.) I kdyby byly tyto tři náhodné vlastnosti v Něm obsažené, neznamená to, že ztrojení je v samém Bohu. On jediný se vyznačuje těmito náhodnými vlastnostmi. (Pozn. Vzhledem ke své absolutní dokonalosti se Všemohoucí vyznačuje moudrostí, vůlí a silou, avšak tyto vlastnosti v Něm obsažené nezpůsobují Jeho zmnožení, tj. tři substance.) Náš panovník a král tu uvedl příklad, kterému ho naučili bloudivci. Řekl: „Vino se vyznačuje třemi vlastnostmi – barvou, chutí a vůní. Přesto však je to jedno víno.“ To je však absurdní, neboť červená barva, chuť a vůně vína jsou různé vlastnosti, jež se vyskytují nezávisle na sobě. Vždyť víno může být červené i bílé a jsou také vína jiných barev. Totéž můžeme říci o chuti i o vůni. Kromě toho ani červená barva, ani chuť a ani vůně nejsou vínem. Pouze to, co naplňuje nádobu, je víno. To je tělo, vyznačující se třemi různými, náhodnými vlastnostmi, v nichž není jedinství - sjednocení. Budeme-li na to hledět z druhé strany, dostaneme čtveřici. Samotný Bůh, Jeho moudrost, Jeho

vůle a Jeho síla. Můžeme hovořit i o pěti-
ci, vždyť On je živý, vyznačuje se životem a stejně tak i moudrostí. To znamená, že jeho definice musí být: Bůh, živý, moudrý, mající vůli a silný – pět! To je zcela absurdní.

105. Tu povstal bratr Pablo a řekl, že věří v absolutní jedinství Boží, ale nicméně v Něm je trojice a je to tak hluboké tajemství, že ani andělé a ani archandělé je neznají.

106. Vstal jsem a řekl: „Samozřejmě, nikdo nevěří v to, co nezná. Z toho vyplývá, že andělé a archandělé nevěří v trojici!“ Kolegové (Pabla) přinutili zmlout.

107. Náš král a panovník vstal, vstali všichni a rozešli se. Příštího dne jsem předstoupil před našeho panovníka, který mi řekl: „Vrať se v míru do svého města“ a dal mi třista zlatých na cestovní výlohy a já se s ním rozloučil v hlubokém přátelství. „Nechť mne Bůh odmění životem v budoucím světě! Amen.“

► Přeložil rabín Daniel MAYER

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

**a) v elektronické podobě na
www.maskil.cz**

b) v tištěné podobě za cenu poštovného a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, telefon/fax: 222 251 641, e-mail: maskil@maskil.cz (to je důležité zejména pokud platíte bankovním převodem, neboť v tomto případě se jinak nedozvíme adresu, na niž máme Maskil zasílat); výše poštovného a balného je **v ČR minimálně 250,- Kč ročně;** uvedený obnos nám laskavě zašlete **složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8964110227/0100** u Komerční banky, variabilní symbol je 888888888 (10x8)

Tištěnou verzi časopisu je rovněž možné si vyzvednout osobně přímo v Bejt Simcha.

PRAŽSKÝ DLUH

Na okraj jedné výstavy

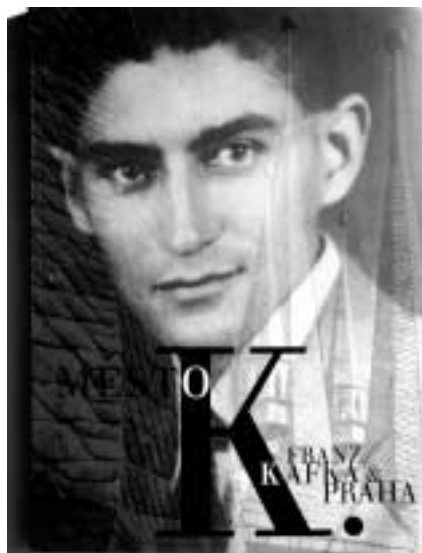
Bez velkého halasu byla začátkem léta otevřena v Hergetově cihelně na malost-ranském břehu Vltavy nevelká stálá výstava Město K., Franz Kafka a Praha. V cizojazyčných materiálech začal být atraktivní objekt se známou restaurací označován jako Franz Kafka Museum.

Výstava je sestavená z několika desítek autentických fotografií a krátkých textů. Člověk, který už má o Kafkovi povědomost, na ní asi nic opravdu objeveného nenajde, ale zahraniční návštěvníci, vnímající Kafku jako logo spojené s Prahou, zřejmě chvilkovou kulturní exkurzi mezi aperitivem a steakem nadšeně uvítají.

Výstava měla úspěšnou premiéru v roce 1999 v Barceloně, kde ji prezentovalo Katalánské centrum současné kultury, v roce 2002 se přestěhovala do Židovského muzea v New Yorku. Třetím zastavením této expozice je Kafkovo rodné město - Praha.

Vystavené exponáty jsou popsány v reprezentativním velkoformátovém katalogu, který je sám o sobě hodnotnou publikací a malým uměleckým dílkem. Je jakousi kafkovskou koláží pátrající po jeho duchovní spřízněnosti s Prahou.

V této souvislosti si však nelze odpustit kritickou poznámku. Je opravdu zvláštní, že Praha, která tolik z Kafkovy proslulosti profituje, nemá dosud jediné

muzeum nebo pamětní síň, kde by památka nejslavnějšího pražského spisovatele byla důstojně připomenuta. Španěle nám nyní touto výstavou dali malou lekci a připomněli tak stále trvající pražský dluh.

Nemohlo by se úkolu zřídit v Praze muzeum spisovatele France Kafky ujmout Židovské muzeum ve spolupráci se Společností Franze Kafky? Bronzový pomník slavného spisovatele by tak dostal v novém muzeu svůj duchovní pendant.

► Lubor FALTEISEK

**Program Bejt Simcha
září/říjen 2005**

**pondělí 3. října od 18 hodin
v Pinkasově synagoze**
Erev Roš ha-šana s Masorti Olami

**úterý 4. října od 9 hodin
v Pinkasově synagoze**
Ranní bohoslužba na Roš ha-šana
s komunitou Masorti Olami

**středa 12. října od 17.30
v Pinkasově synagoze**
Kol nidre – Erev Jom Kipur
s komunitou Masorti Olami

**čtvrtek 13. října od 9 hodin
v Pinkasově synagoze**
Ranní bohoslužba na Jom Kipur
s komunitou Masorti Olami

PRAVIDELNÉ AKCE
Kabalat Šabat každý pátek od 18 hodin;
pokud je na programu i přednáška,
následuje vždy po skončení bohoslužby,
od 19 hodin

HODINY PRO VEŘEJNOST
každý pátek od 16 do 18 hodin

Bejt Simcha

Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 222 251 641, 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

VYSOKÉ SVÁTKY 5766

BEJT SIMCHA A MASORTI OLAMI

Všechny bohoslužby se konají v Pinkasově synagoze. Bohoslužby povedou rabíni Ronald Hoffberg (Masorti) a Amir Wind (reformní komunita Or Chadaš, Haifa)

pondělí 3. října od 18 hodin
Erev Roš ha-šana

úterý 4. října od 9 hodin
Ranní bohoslužba na Roš ha-šana

středa 12. října od 17.30
Kol nidre – Erev Jom Kipur

čtvrtek 13. října od 9 hodin

Ranní bohoslužba na Jom Kipur (další program bude sdělen na místě nebo se na něj informujte v Bejt Simcha nebo na našich webových stránkách)

Zrušení půstu po skončení Jom Kipuru – společně na Židovské obci, Maiselova 18 – POZOR: je třeba zajistit místa - zájemci, hlase se co nejdříve v Bejt Simcha

Bejt Simcha

Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 222 251 641, 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz, Web: www.bejtsimcha.cz

NENÍ MÍRU POD OLIVAMI

Prolog

Letošní srpen byl pro Izrael maturitní zkouškou dospělosti. Jako mladý stát – existující na mapě Blízkého východu jen několik desítek let – musel již mnohokrát čelit soustředěným útokům arabských sousedů a hájit svou tvrdě získanou nezávislost. V těchto konfliktech šlo o jeho samotnou existenci, arabským interventům nikdy nešlo jen o pouhé vítězství, jejich neskrývaným cílem bylo stát Izrael totálně „vymazat“ z mapy.

Víme dobře jak si v těchto chvílích Izraelci počínali. Celý svět obdivoval jejich bojové nadšení a vůli ubránit svou vlast. Izraelští vojáci tehdy definitivně rozbili tradované představy o Židech, kteří se umějí pouze modlit a jejichž schopnosti jsou jen intelektuálního rázu. Židovský voják se stal respektovaným pojmem a izraelská armáda je dnes jednou z nejlépe vyzbrojených a vycvičených armád světa. Tato armáda vždy stála jen proti vnějšímu nepříteli. Před několika dny však tito skvělí vojáci poprvé v historii Izraele zasahovali proti civilistům. Židé proti Židům!

Čí je ta zem?

Situace na Blízkém východě je jedním z nejsložitějších politických rébusů dnešní doby. Jeho řešení vyžaduje od všech zúčastněných stran maximální vůli dovést konflikt mírovými prostředky do klidového stavu, který umožní vzájemné vztahy dále rozvíjet. Kamenem úrazu jsou území, která si obě znepřátelené strany nárokují. Palestinci se opírají o část mezinárodního společenství, které kritizuje Izrael za okupaci arabských území a jejich následnou urbanizaci. Na straně druhé jsou tato území pro nábožensky založené Židy součástí jejich historické země. „Když jsme sem přišli, byly zde jen písečné duny a nyní opouštíme kvetoucí zemi – to přece nebyla okupace“ říkají trpce osadníci, kteří jsou nuceni oblast Gazy opustit. „Šaron tu připravuje podmínky pro vznik Hamáslandu!“ dodávají zlostně v narážce na palestinské militantní hnutí.

Obyvatel osady Alej Sinaj v pásnu Gazy vynáší s pláčem svitek tóry z místní synagogy těsně před příjezdem izraelské armády.

Gesto dobré vůle.

Vyklidíme jednadvacet osad z pásma Gazy na Západním břehu řeky Jordán. Tak znělo politické rozhodnutí, které premiéru Arielu Šaronovi posvětil Kneset a které – jak vyplývá z průzkumů – podporuje přes šedesát procent obyvatel Izraele. Stahování více než 8500 obyvatel z 21 osad pásma Gazy je považováno za velký mezník vývoje na Blízkém východě. Premiér Ariel Šaron věří, že Izraeli přinese více bezpečnosti a stability. Současně to ovšem bude velkým (a mezinárodně kontrolovaným) testem pro palestinskou samosprávu, která bude muset dokázat, že uvolněné území umí efektivně spravovat. Mnozí znalci místních poměrů však pro vyklizené území předpovídají neklid a chaos, který bude doprovázet boj jednotlivých palestinských mocenských skupin.

Bývalý generál a nyní nejvyšší izraelský politik dokázal pro věc míru učinit statečné, leč z vnitropolitického hlediska velmi nepopulární rozhodnutí. Kvetoucí osady z pásma Gazy budou vyklizeny, vše bude odvezeno a bagry srovnají kvetoucí osady se zemí! Navzdory tomu, že osadníci

dostanou štědré odškodnění a stát jim vyjde ve všech oblastech v ústřety, jde o nesmírně bolestný akt vyvolávající obrovské protestní demonstrace. Neaprobují jen obyvatelé dotčených osad. Do ulic vyšly statisíce Izraelců z nichž mnozí pak odjízděli do Gazy s odhodláním pomoci osadníkům fyzicky čelit nasazené policii a armádě.

Byl to pogrom?

Od začátku srpna se tyto protestní akce dostávaly na titulní stránky světových novin. Některé palcové titulky předpovídaly Izraeli občanskou válku. Ještě nikdy nebyla země tak hluboce rozdělena. Když se přiblížil počátek operace, bylo k jejímu provedení povoláno 55000 vojáků a 8000 policistů. Jejich úkol byl pokojnou cestou pomoci osadníkům splnit termín evakuace, měli diskutovat, přesvědčovat a pomáhat. „Kde to však nebude stačit, použijeme větší síly a osadníky z domu vyvlčeme násilím“ prohlásil generál Dan Harel, velitel celé operace. Armáda se pak skutečně musela vyrovnat z demonstranty, kteří přijeli do Gazy vyjádřit svůj protest. A do světa putovaly další snímky střetů mezi plačícími lidmi a ozbrojenými vojáky a policisty. Mnozí osadníci se zabarikádovali ve svých domech nebo se opevnili v synagogách.

V obci Galid vítaly izraelské vojáky barikády a výkřiky „Nacisté!“, nejradikálnější odpůrci odsunu se soustředili v synagoze. Nakonec i zde však trpělivost a ohleduplnost armády dokázala přesvědčit osadníky a ti pak pokojně Galid opustili. Někteří zasahující vojáci měli v těchto osadách své blízké a zvláště pro mladé členky ozbrojených složek to bylo velmi náročné. Docházelo k srdcervoucím scénám. Objímali se s osadníky a společně plakali. Bylo to velmi emocionální. Přestože se vojáci i policisté chovali velmi korektně, mnozí zoufalí osadníci je obviňovali z toho, že se aktivně zúčastňují státem řízeného pogromu. Atmosféru těchto dnů ilustruje názorně i případ z jihoizraelského města Netivot, kde se na protest proti událostem v Gaze pokusila upálit pravicová aktivistka ➤

Kfar Darom – Izraelští policisté zajišťující odsun židovských osad z pásma Gazy vstupují do osady Kfar Darom, odkud do rána 18. srpna neodjela dobrovolně žádná z rodin. Část obyvatel se zabarikádovala za rolemi osnatého drátu v místní synagoze.

ka. I tento zoufalý protest dokazuje, jak hluboce se vyklizení těchto osad dotklo bez rozdílu všech Izraelců.

Čekání na zázrak

Do termínu evakuace chybělo několik desítek hodin a v osadě Necer Chazani se chystala jedna z obyvatel zasít tisíce celerů do skleníků, které budou za několik dní zničeny bagry. V osadě Ganej Talu ještě den před evakuací obyvatelé pečlivě zalévali trávníky. „Nešlapejte po těch skalničkách“ napomínali zase lidé z osady Morag novináře, kteří ve snaze získat dobrý snímek, pobíhali po zahradě. Ti lidé snad čekají na zázrak. Upravené bílé domky s bazény skrytými pod palmami jsou vizitkou jejich píle. Dvacet let se prali s pouští a když nad ní vyhráli, musí vše opustit. Opět jednou velká politika drtí malé, obyčejné lidi. Ti však do poslední chvíle doufají v zázrak. Pak nastala hodina, které se všichni obávali. Shromáždují se smutně v budově kulturního centra a kdosi začíná zpívat píseň o příchodu Mesiáše. Před centrem se objevují první uniformy, evakuace osady začíná. Zázrak se nekonal.

Velká oběť nebo malý předkrm?

Rozhodnutí vyklidit 21 osad málem vehnalo Izrael do občanské války. To co Izraelcům připadá jako velká oběť ve prospěch mírových vztahů, je pro Palestince

zřejmě jen chutným předkrmem. Vyklizení osad obyčejným Palestincům život nikterak neulehčí a pro militantní organizaci typu Hamás či Islámský džihád to bude příležitost jak předstírat, že oni jsou těmi pravými osvoboditeli Gazy. Už nyní hovoří o vyklizení dalších území a na konci jejich přání je získání Jeruzaléma. Izraelská iniciativa je proto jedinečnou příležitostí pro palestinského prezidenta Abbáse, aby zvládnul militantní opozici, zlikvidoval radikály a nastolil podmínky pro další fáze sblížení obou zemí.

Zvítězila strategie

Pokusme se o malou inventuru toho, co se stalo. Je to úspěch, ústupek nebo nesmyslná oběť? Taková je otázka, kterou si nyní kladou nejen Izraelci. Především je nutno zmínit fakt zcela nového politického obratu. Ariel Šaron patřil mezi hlavní zastávce politiky osad na okupovaných územích. Jeho stěžejním argumentem bylo: „Kde jsou osady, tam je Izrael!“. Když byl volen prezidentem, sliboval osadám nedotknutelnost. Náhlá změna v jeho přístupu je zřejmě způsobena jeho pragmatickou vojenskou zkušeností, která preferuje strategické cíle nad krátkodobými taktickými zájmy. Šaron analyzoval situaci a rozhodl vzdát se území, které považuje pro futuro za ztracené. Cena za hájení existence několika tisíc osadníků proti půldruhému milionu Palestinců je pro Šarona příliš velká. Premiér si už v roce 2003 uvědomil, že nelze natrvalo držet 3,5 milionu lidí ve stavu okupace, která je neudržitelná pro obě strany.

Epilog

Pásma Gazy bylo vyklizeno, lidé evakuováni, buldozery „uklízí“ prázdné vesnice. Vášně pomalu opadávají a život se vrací do běžných kolejí. Plán operace i celý průběh odsunu mnohé ukázal. Je obdivuhodné, že po všech stránkách nesmírně náročná akce byla perfektně zvládnuta za necelý týden oproti třem předpokládaným. To, že tekly pouhé slzy a nebyla prolita žádná krev, je velkým úspěchem. Svědčí to o schopnostech izraelské státní správy řešit i velmi nepřijemná politická zadání kultivovaným způsobem. Dalším zajímavým poznatkem je to, že samotný odsun odsouhlasilo okolo šedesáti procent obyvatel Izraele. Souhlasili tedy členové jak levicových, tak i pravicových politických stran. To prozrazuje nejen určitou míru

současného konsensu, ale je to i určitým příslibem do budoucna. Vše okolo odsunu také prozrazuje, že primárním nositelem důležitých rozhodnutí i v budoucnu bude politika, nikoliv víra, hlasovat se bude v Knesetu a nikoliv v synagogách a rozhodovat budou poslanci, nikoliv rabíni.

Dostali jsme mnoho odpovědí, ještě více otázek zůstává. Ptáme se zda Šaronova strategie byla správná, zda prezident Abbás zvládne boj proti palestinským radikálům, zda na Západním břehu Jordánu nenastane bezvládní a chaos. Zajímá nás, jak vyklizení pásma Gazy ovlivní chování militantních organizací jako je Hamás a jemu podobné. Nebudou zesilovat své teroristické útoky v domnění, že si vynutí další územní zisky? Situace na Blízkém východě je rovnice o mnoha neznámých. Řešení takových rovnic je vždy obtížné a výsledek značně nejistý.

V uplynulých dnech jsme prožívali společně s osadníky evakuaci osad Galid, Morag, Necerim, Sa Nur, Homeš, Ganej Tal, Necer Chazani, Neve Dekalim, Kadim, Ganim, Kfar Darom, Alej Sinaj a všech dalších a přáli jsme si, aby

Aktivistka s dítětem stojí u hořící hranice při násilné evakuaci osady Neve Dekalim v pásma Gazy.

opět v svaté zemi zavládl mír a pokoj. Všem vystěhovaným osadníkům – kteří obětovali své domovy ve prospěch budoucího míru – přejeme, aby Nový rok 5766 přivítali šťastně už v nových domovech.

► Text: Milan KALINA

► Foto: EPA/ČTK

BINJAMIN NETANJAHU

odstoupil

Deset dní před zahájením napjatě očekávané evakuace židovských osad z pásma Gazy, podal nečekaně demisi izraelský ministr financí Benjamin Netanjahu. Tento tradiční politický rival současného premiéra Ariela Šarona a jeho nejvážnější protikandidát v případě předčasných voleb, o kterých se v Izraeli začíná hovořit stále častěji, je zastáncem tvrdé linie a odpůrcem jakýchkoli ústupků vůči Palestincům, a dokonce má výhrady i k vytvoření samostatného palestinského státu.

Tyto názory byly také příčinou jeho rezignace - Netanjahu odmítá jednostranné stažení z pásma Gazy a nechce být členem vlády, která tento chybný tah udělá, jak uvedl. Podle něj by se tak zásadní krok neměl podnikat bez odpovídajících gest na palestinské straně. Netanjahu je přesvědčen, že z pásma Gazy se po odchodu Izraelců stane základna teroristů, což ohrozí samotnou existenci židovského státu. Vláda ve snaze jít Palestincům na ruku souhlasila, že se vzdá bezpečnostního pásma na egyptsko-gazanských hranicích a přenechá jeho ochranu Egyptu, dovolila Egyptanům rozmístit vojáky na severní Sinaji, povolila Palestincům otevřít v Gaze přístav a teď zvažuje i jejich požadavek na otevření volného koridoru, který by pásmo Gazy spojil se Západním břehem Jordánu. To vše podle Netanjahua povede k nekontrolovanému pohybu zbraní a ohrozí obyvatele v centrálním Izraeli. A Palestinci toho všeho dosáhnou bez jediného ústupku, tedy zejména bez příslibu, že se vzdají terorismu. Netanjahu se sice v době svého působení ve vládě choval loajálně a žádné puče nechystal, ale se svým nesouhlasem se Šaronovým plánem se netajil. Rezignaci vyhrožoval už koncem minulého roku, pokud premiér nepřistoupí na referendum, ale nakonec couvl a ve vládě zůstal. Benjamin Netanjahu byl dobrým ministrem financí, a i když jeho drastické a nepopulární reformy vyvolaly i řadu protestů a stávek, pomohly za dva a půl roku oživit izraelskou ekonomiku oslabenou čtyřletou palestinskou intifádou a vyvést ji z krize, jak uznávají i jeho nepřátelé. Na jeho místo Šaron jmenoval vicepremiéra Ehuda Olmerta, ale ten tak dobrou pověst jako ekonom ani zdaleka nemá. Netanjahuovo zdůvodnění, že se nechce ocitnout v učebnicích dějepisu jako součást něčeho, s čím nesouhlasí

a co Izraeli uškodí, zní sice velmi ušlechtilé, ale skutečnou příčinou je podle řady analytiků jeho politická ctižádost. Byl už jednou i premiérem, ale na jaře roku 1999 o funkci přišel, když strana Likud pod jeho vedením prohrála volby

s opoziční Stranou práce tehdejšího předsedy Ehuda Baraka. Krátce nato přišel Netanjahu i o předsednictví Likudu, které získal Ariel Šaron. Pětapadesátiletý charismatický Bibi, jak se Netanjahuovi v Izraeli říká, se však politických ambicí nikdy nevzdal; ani jako člen vlády svého největšího politického soupeře. Teď nastala jeho chvíle, kdy získá politické body a sympatie obrovského množství odpůrců evakuace. Tento tábor jeho krok nepochybně posílí, ještě víc oslabí křehkou pozici Šarona a možná povede i k rozštěpení strany Likud, která je názorově rozdělená od chvíle, kdy Šaron oznámil úmysl opustit pásmo Gazy.

Média soudí, že Netanjahu rezignaci plánoval už dlouho, přestože ještě před měsícem veřejně slíbil, že ve vládě setrvá až do řádných voleb v listopadu 2006. Například levicový Haarec jeho rozhodnutí otevřeně označil za podraz premiéra, který teď víc než kdy předtím potřebuje podporu. Podle něj se Netanjahu korunoval "králem nacionalisticko-náboženského tábora", ale volby stejně nevyhraje a stane se jen "vzdálenou vzpomínkou na velmi talentovanou osobnost", které kariéru zničily extrémní názory, obtížná povaha a neochota k jakýmkoli kompromisům. Šaron potvrdil, že stažení proběhne beze změny, a izraelská vláda v neděli také schválila samotné zahájení evakuace prvních tří z jednadvaceti osad v pásmu Gazy, které by mělo nastat příští týden. Všichni izraelští osadníci obdrželi armádní rozkaz, aby dobrovolně opustili svá bydliště do 14. srpna. Pokud tak nečiní, vystěhují je 17. srpna násilím vojáci, protože od patnáctého bude pobyt v pásmu Gazy nezákonný. Ti, kdo budou násilně vystěhováni riskovat, však mohou přijít o majetek a ztratit nárok na třetinu vládní finanční kompenzace. Přesto ale ortodoxní rabíni osadníky vyzvali, aby z domovů neodcházeli; očekávají se proto jak střety s radikály a protesty izraelských pravicových aktivistů, tak ostřelování palestinskými teroristy. Řada skupin už tento úmysl dokonce oznámila a není důvod jim nevěřit; podle izraelských statistických údajů je palestinský terorismus navzdory údajnému a palestinskou samosprávou tolik proklamovanému průměří na prudkém vzestupu; jen v červenci bylo zaznamenáno 436 útoků, což je nejvyšší počet za posledních 18 měsíců.

► Gita ZBAVITELOVÁ
ČRo 11. 8. 2005

POD CHUPU NA KYPR

O alternativní cestě, chtění a nesmyslné nutnosti

Byl jednou jeden mladý Izraelec. Jednoho krásného dne potkal jedno neméně krásné děvče a zamiloval se. Mladí lidé spolu chodili na procházky, do divadla a na výstavy, na bohoslužby do synagogy a vedli spolu dlouhé hovory. Po nepříliš dlouhé době zjistili, že bez sebe nemohou být a rozhodli se strávit zbytek života spolu. Odebrali se k rabínovi a naplánovali svatbu. V „ulam iruim“ (hala pro společenské události) upřesňovali veškeré podrobnosti, nevěsta chodila zkoušet svatební šaty, sháněla boty a přemýšlela, jaký účes a make-up by byly k jejím svatebním šatům nejhodnější, ženich si koupil nový oblek, zařídil veškeré náležitosti spojené s dopravou, společně vybrali prstýnky, nechali vytisknout pozvánky a strávili několik dlouhých večerů jejich popisováním.

V den D do nádherně vyzdobeného ulamu dorazil hrdý ženich, nevěsta krásná jako růže šaronská, Lilie údolí, rodiče, konzervativní rabín, diskžokej, fotograf a několik stovek hostů. Rabi, ženich a svědci podepsali svatební smlouvu, snoubenci se za doprovodu jímavé hudby odebrali pod chupu, navlékli si prstýnky, rabi přečetl ketubu, zazpíval sedm požehnání a nakonec ženich rozšlápl sklenici. A pak se tančilo, zpívalo, jedlo a tančilo až do rána bílého.

Během noci se novomanželé rozhodli, kam se pojedou na svatební cestu a za několik dní se na určené místo odebrali. Vzhledem k některým výše popsaným skutečnostem byl cíl jejich cesty hrozivě jasný – KYPR.

Na tomto krásném ostrově plném anticových památek se v určitý den spolu s tlumočníci a se dvěma svědky odebrali na radnici, kde si řekli své ano a pokračovali v návštěvách zdejších architektonických divů. Po několika dnech se vrátili do Svaté země a pokud se nerozvedli nebo nevyletěli do povětří s některým místním autobusem, žijí spolu dodnes.

Daily Jewish Forward? Nikoli. Realita v demokratickém Státě Izrael na počátku 21. století.

Co je na tomto příběhu tak zvláštního, namítnou méně pozorní. Co? Nevíte?! Tak

si to objasníme: Skutečnost, že poté, co náš mladý pár oddal izraelský konzervativní rabín, zvolili si za cíl své svatební cesty právě Kypr, kde si na radnici v Nicosii znovu řekli své ano. Nevysvětlitelný rozmar? Ne! Pouze nutnost. Protože kdyby své ano na zmíněné radnici neřekli, nebyli by v Izraeli považováni za sezdaný pár. Důvod: Byli oddáni konzervativním, nikoli ortodoxním rabínem. Že je to k smíchu? Ani ne. Spíš k pláči.

V Izraeli žije přibližně pět milionů Židů, z toho asi 30% je ortodoxních. Zbylých 70% se hlásí ke konzervatismu, reformě. Nebo k sekularismu. Z uvedených údajů jasně vyplývá, že více než polovina židovských obyvatel Izraele, pokud praktikuje judaismus, preferuje jeho progresivní formu – konzervativní nebo reformní.

Navzdory této skutečnosti má ortodoxní menšina v Izraeli nepochopitelně vysokou moc. Jedním z aspektů této moci je vliv na život neortodoxní většiny v mnoha směrech – jedním z nich je právě záležitost svateb. V Izraeli neexistuje možnost občanského sňatku. Ti, kteří chtějí spojit své životy, musí absolvovat obřad náboženský – v synagoze, kostele či mešitě. V pořádku. Ponechme teď stranou fakt, že sekulární část obyvatel by přivítala možnost občanského sňatku na území Izraele, protože aspoň někteří z nich nevidí důvod, proč by měli absolvovat obřad pod chupou, pokud byli v synagoze naposled o své bar micva. Znepokojující je skutečnost, že konzervativní nebo reformní Židé v Izraeli, pokud se chtějí nechat oddat neortodoxním rabínem, jsou nuceni poté ještě odletět na Kypr a nechat se oddat na úřadě. Řešení jen zdánlivě snadné. Jsou zde však dva aspekty, které činí z podobné nutnosti záležitost poměrně nepříjemnou:

1. Finance – pokud se chcete nechat oddat v zahraničí, nejlépe je obrátit se na cestovní kancelář, která sňatek se všemi náležitostmi zařídí stejně, jako jakoukoli jinou cestu ve svém nabídkovém katalogu. Tzv. „chavilat chatuna“ (svatební složka) zahrnuje letenku, tři noci v dobrém hotelu, obřad na radnici, tlumočníka, koordinátora, který s vámi oběhne místa jako matrika nebo cizinecká policie, veškeré překlady

dokumentů do hebrejštiny, notářské ověření. Ale chavilat chatuna, ať již na Kypru, v Bulharsku nebo ve stále populárnější Praze, není rozhodně levnou záležitostí. Pro informaci – cena se pohybuje kolem 850 USD pro jednoho. Vynásobte dvěma, připočtete peníze, které si musíte vzít s sebou. Vyjde vám docela slušná suma.

2. Fakt, že nutnost občanského sňatku, který ti, co absolvují svatební obřad s ortodoxním rabínem, už podstupovat nemusí, činí z vašeho sňatku pod chupou jakousi záležitost druhé kategorie. A ptám se, jak je vůbec možné, že si v demokratické zemi nelze svobodně zvolit vyhovující formu sňatku bez jakýchkoli podmínek – ať už konzervativní nebo reformní bez NUTNOSTI dodatečného občanského sňatku v zahraničí, svatbu ortodoxní nebo občanskou svatbu na území Izraele? Asi si mnozí položí otázku, co tak hrozně moc vadí na dvaceti minutách strávených na nikosijské, sofijské nebo pražské radnici v rámci krásné zahraniční cesty. Odpověď je velmi snadná: právě ta NUTNOST. Je rozdíl mezi tím jet do zmíněné země jen tak – poznávat cizí historii a kulturu nebo se slunit na pláži – a NUTNOSTÍ způsobenou nedokonalými zákony. A právě ona NUTNOST přináší pocit totální bezmoci, hořkosti a bezpráví. V případě nedostatku financí je pár nucen absolvovat proti svému přesvědčení obřad s ortodoxním rabínem – tehdy zůstane pocit zrady a prohry.

Proč se ortodoxní, Vrchní rabinát zdráhá uzнат platnost konzervativních a reformních svateb v Izraeli, je řečnická otázka a odpověď na ni je stejná a nevesele jasná jako v případě práva na alija konzervativních a reformních konvertitů.

Do tohoto začarovaného kruhu vrazilo klín rozhodnutí izraelského Nejvyššího soudu, který přiznal právo výše zmíněných konvertitů na aliju. Reakce ortodoxní lobby byly velmi bouřlivé. Navzdory všemu nezbyvá, než se modlit, aby k podobnému rozhodnutí došlo i v případě neortodoxních svateb. Pak by už nebyly žádné projevy hořkosti, zrady, bezmoci, probdělé noci a moře zbytečných slz.

► Oranit Nofia MACHLUF, Izrael

TŘETÍ JMÉNO

Část 3. – Kenvelo

Malý seriál o zákoutích a zákonitostech židovských jmen

Asi tušíte, že se ve jménu této firmy skrývá hebrejské (bezmála talmudické) pravidlo „ken we-lo“ tj. „ano i ne“. A právě u příjmení, o kterých bychom si měli povídat dnes, platí toto kenvelo jaksi umocněně.

Je štěstí, že dnes už (alespoň oficiálně) neexistují podobné nesmysly typu „Seznam Židů a židovských míšenců v české kultuře“, jaké se objevily péčí „modrookého Doktora“ a skutečných latentních antisemitů schovaných někde v naší společnosti a v našem okolí pár let po listopadovém převratu. Nechci otevírat žádnou Pandořinu skříňku, nechci ani strašit, rád bych jen upozornil, že „typicky židovské“ jméno neexistuje. Jako ostatně neexistuje ani typický Žid! Což dokazuje dnešek snad každou vteřinou. Židy mohou být docela klidně nejen pánové Rappaport a Rosenbaum, ale i pan Sedláček, Dlouhý, Pěkný a Polák. Jenom u těch druhých je jejich židovský původ jaksi méně jistý. Ken we-lo...

Ruský car Alexandr I.

Podobně jste se už nejspíš setkali s tvrzením, že evropským Židům byla příjmení vnucena na sklonku 18. století v souvislosti s napoleonskými válkami. V Rusku (které je odedávna rozlehle a také rozlehle byrokratické) se tento proces protáhl téměř do roku 1848. Ale pozor na kenvelo. Jméno Cordovero a Horowitz je doloženo již v 16. století, Alfasi pochází z 11. století, a přezdívka Napacha (Dmychač) dokonce ze druhého století před občanským letopočtem. Věda se shoduje na poznatku, že v anglosaském prostředí se začínají formy „příjmení“ objevovat již v 16. století a sefardský svět (možná díky saracénské „ornamentice“ nejen ve výtvarném umění ale i v běžném jazyce) používá cosi jako příjmení již během panování nejproslulejších Kastilců Ferdinanda a Isabelly. V rámci objektivit je tedy dobré poupravit původní učebnicové tvrzení o malinký dodatek: *S výjimkou duchovní aristokracie, bohatých Židů a proslulých kupců* neměli až do napoleonských dob Židé *ve střední a východní Evropě* žádná příjmení... S touto vsuvkou platí beze zbytku.

Důvod je celkem nasnadě. Evropa si tou dobou už dávno váží více měšce než meče, šlechta se tím pádem pomalu stává přežitkem,

následníkem trůnu budou propříště především poplatky a daně. A Židé? Bez ohledu na to, patří-li klášteřu, vrchnosti anebo městské samosprávě, mají platit. Ale jak lze vést účetnictví dostatečně přehledně, když je v ghettu každý druhý Ajcik ben Mojše? Který z nich už zaplatil a který ještě ne? A přišli vůbec na úřad všichni? Krom toho politická situace je jaksi nestabilní, a ono se vyplatí mít přehled

o každé ruce. Co kdybychom potřebovali i nějaký ten kanonen-futr? Jsou to především fiskální a strategické důvody, které vedou nejprve hlavu rakousko-uherské monarchie, pak hlavu Francie, a nakonec i ruského medvěda k tomu, že Židům nařizuje, aby přijali dědičná příjmení. V azbuce se nám dokonce dochoval i panovníkův výnos. Dne 9. prosince 1804 vydává car Alexandr I. dekret „O ustrojství jevrev“, kde se píše: „... každý jevrev dolžen vzjat ili přiřat svoju nasledstvennuju familiju ili nazvanie...“ (Každý Žid je povinen vybrat si anebo přijmout dědičné příjmení potažmo přezdívku). Vybrat anebo přijmout, příjmení anebo přezdívku.

Zbytek si již snadno domyslíte sami. A hlavně vám to může být spolehlivým vodítkem pro dešifraci. Feinstein, Margolius, Lilienbogen, Diamant – tato jména asi nikdo nikomu nutit nemusel. Horší to už bylo s takovým Rothbarthem (zrzavá brada), Kahlkopfem (holohlavec) anebo dokonce Rojštvaněcem (červeným – doufejme že pouze liščím – ocasem) anebo Kaluzsanskim (po litevsku – zablácencem).

Dovolím si upozornit na druhou polovinu 32. článku ediktu, jehož obsah car jistě jen kopíroval ze zkušeností v sousedních monarchiích. Tedy pokyn: příjmení anebo přezdívka. A zde už se vyplatí maličko systemizovat. Dá se celkem spolehlivě říci, že se jednotlivá příjmení / přezdívky dělí do zhruba pěti skupin.

1/ - velice **obecná** (zde je dokonce předpoklad, že patří do skupiny těch víceméně

nátlakově a bez valné invence vnucených příjmení, kdy „křestní úředník“ rozhodoval jen podle charakteristického znaku, jenž reprezentoval hlavu rodiny. Velký byl Gross, malý zase Klein, červovlasý Schwarz a staříčkový rav Mendel se v koruně svých šedin stal prostě Weissem.)

2/ jména vycházející z **profese** anebo synagogální funkce. Vlastně by bylo vhodnější říci ze synagogální funkce a odtud pak i z civilní profese. Zde (a vlastně i v následujících případech) se už ocitáme na rozhraní jak mezi příjmením a přezdívkou tak i mezi vnucením a volbou.

Rozdělení Jisroele na tři čeledi: kohen – levi – Jisroel, znali židé nejen z tradice ale i z běžné liturgické praxe, protože takové je i pořadí tzv. alijot – dosl. výstupů k tóře. V této základní trojici čeledi Izraele jsou tedy kořeny všech Kohnů, Kahanů, Kahanců, Koganů, ale také Katzů (ze zkratky K – c = kohen cedek), kořeny rodin Loewy, Halevi, Loewitus, Lewinski, ale také Segal (sgan levijim) a Chagall a nakonec i kořeny rodinných dynastií Isserless, Israeli, Disraeli. Někdo z Jisroele, bez ohledu na to byl-li Kohen, Levi nebo Jisroel ovšem v Domě přímly vykonával funkci chazana (= předzpěvák), ten tedy zvolil varianty Chazan, Singer, Kantor apod. Není vyloučeno (ovšem pozor na kenvelo), že někteří z dnešních Schitzů / Schützů měli v rodině „šalijach hacibbur“. Schubovi zase mohli mít v rodině nějakého šocheta (zkratka šub – šochet ubodek). Synagoga potřebovala také šamese. Toho určitě snadno poznáte, ale řekli byste, že mohl stát i u kořene jmen Šimša a Šimsa? Někde mezi synagogou a civilním životem obce stojí sofer. Opisovač a dodavatel svitků, mezuzot a teřilin. Tedy Schreiber.

Přes opisovače – schreibera se dostáváme ke jménům označujícím profesi jaksi profánně. Vždyť služba druhým je svatá v každém ohledu. Každý člen komunity je tu pro ty druhé a jeho profese ho vymezuje. Nejen modlitební řemínky, ale i kaftan a kus masa, dělají šabes šabesem. A tak se zvolí (nebo vyfasuje) příjmení podle profese. Seidner (od ▶

► hedvábí), Salzer a Salzmann od soli, Buchbinder vázal knihy, Fleischer a Fleischmann košeroval. V rámci jidiš a němčiny se zorientujeme poměrně snadno. Na to, abychom jednotlivá řemesla poznali skutečně bezpečně, je potřeba slovník. Tak například rodiny Kravčuk, Takacz, Hajt (Heut) a Schneider. Všechny mají společnou tu krejčovinou. Někdo se přidržel i hebrejských variant Kacef (Kacev) pro řezničinu, Coref pro cizelérství. Někdo se zakoukal do francouzštiny a tak se nám i na našich českých hřbitovech a tudíž i v dochovaných matrikách objevuje jméno Posamentir (= pentličkář). Tyto varianty jen dokazují i pohnuté osudy a hojnou migraci evropského židovstva – jednak kvůli vzdělání do proslulých duchovních učilišť, jednak i díky pogromům. Díky nim přišel například ke svému věhlasu moravský Holešov, kam se uchýlil gaon Šabataj Kohen.

3/ Další důležitou skupinou, která až na pár výjimek nepotřebuje širší komentáře jsou **toponyma**. Tedy příjmení označující lokalitu, odkud dotyčný pochází anebo přišel. Rodina Aškenazi pocházela asi ze středního Německa, původ Pollaků a Pollacků je, myslím, zcela zřetelný, ale tipli byste si, odkud se vzalo také poměrně hojně rozšířené jméno Bloch? Nebudu vás napínat. Blochovi přišli z Vlach.

Obliba, anebo potřeba hlásit se ke svému rodišti případně učilišti je jednou z nejstarších. Proto také slyšíme v již zmíněném označení Cordovero, že rav Moše Cordoverovi (1522-1570) přirostla k srdci Cordoba, ačkoli většinu svého života prožil v Safedu. Zatímco rav Jicchak Alfasi (1013-1103) se zase hlásí k Fezu, kam uprchl před fanatickými muslimy, usadil se tam a založil slavnou ješivu.

Nic nového pod sluncem, řeknete si, ale všem genealogům bych rád potvrdil, že zejména v naší zeměpisné šířce nemusí (kenvelo) být žádný rozdíl mezi Preslau a Preslauer. Při dokumentaci rabínského okrsku v Mikulově jsme se např. přesvědčili, že Rejzl Pol-

Alexandriev Edikt o Židech z roku 1804

litzer (z Police) je prokazatelně dcerou Mordechaje Pullitze. A to už jako pomůcka posloužit může. A ještě jeden poznatek, k praxi uchýlit se k toponymům, se Židé obraceli vždy, když chtěli (většinou bláhově) nějakým způsobem zamlžit svůj židovský původ. Tímto způsobem máme doloženo (židovský hřbitov v Myslkovicích), že si rodina Goldblum mění jméno na

Táborský apod. A ještě jedno malé upozornění. Spíš pro zajímavost, protože každý genealog si tuto skutečnost pohlídá, ale nevěřili byste, kolik světových metropolí obsahuje naše republička. Stačí zalistovat v autoatlasu. V jižních Čechách najdete nejen horu Tábor, ale i Mnichov a Jeruzalém, při práci na židovském hřbitově v Novém Bydžově jsme zase narazili jednak na řadu uprchlíků z Prahy, ale také na poměrně hojný výskyt rodiny Hamburger. Pražáci byli skutečně z Prahy, ale z Hamburku nikdo. Přitom dědinky Humburky jsou na Novobydžovsku hned dvě.

A ještě jedno kenvelo. Rodina Nasch / Naš. Většinou (zejména na Moravě) tendujeme k tomu, vidět pod zkratkou Nš slavné město Nikolšpurk, sídlo moravských zemských rabínů takového formátu jako byli Šmelke Horowitz, Menachem Mendel Krochmal, Mordechaj Bennet a nakonec částečně i rav Jehuda Loew ben Becalel, pražský Maharal. Ale pozor. Ne každý Naš pocházel z Mikulova. Je vždy dobré podívat se, není-li někde poblíž nějaké Nové Město (Neustadt)...

4/ Za takzvaná typicky židovská jsou považována všechna příjmení končící koncovkami -berg, -stein, -baum, -zweig, -blatt a -blum. Ta jakoby tvořila čtvrtou skupinu – skupinu **tradičních** nebo ještě lépe řečeno židovskou tradicí ovlivněných příjmení. Němčináři už vědí kam mířím. A hebrejštináři dvojnásob. Proč se Židé zhlédli při výběru svých jmen zrovna v „přírodních“ motivech? Pro nedostatek invence, podobně

jakou ouřada, který střílel na běžícím pásu své Švarcy a Kleiny? Já bych neřekl. Ony nás mohou zavádět první dvě „koncovky“ -berg a -stein. Jimi tvoří svá toponyma klasická němčina. Přesto je dost židovských Bergů a Steinů. Tedy Hor (Sladkého požehnaného) a Kamenů, ze kterých má být podle Nauky vybudován oltář Hspondinův a navíc, každý syn Jisroele je vnímán tradicí jako jeden kámen vznešené stavby. Ben a even. Sohn und Stein. Ale co s tou botanikou? Strom, výhonek, listí, květina? Tradice svoji odpověď má. Ne nadarmo je tóra titulována jako „strom života“ – A přečtěte si první z Davidových žalmů. Známe také – a na židovských macejvách se tento obrat vyskytuje velice hojně – jiné slovo žalmů „Cadik ke-tamar jifroch –

Spravedlivý vzkvete jako palma...“ a řadu dalších odkazů. Jsem hluboce přesvědčen o tom, že ty koncovky nejsou náhodné. Ovšem vše v řádu dnešního motta – ken welo...

5/ Poslední skupinou příjmení jsou patra a **matronyma**. Tedy příjmení obsahující jméno některého z rodičů anebo slavných předků. Jména typu Mendelssohn, Pereles, Abramson apod. Ani tato kategorie nepotřebuje žádné obšírnější rozbory. Stačí snad jen uvědomit si pro případný genealogický výzkum, že kolikrát stačilo jen málo a rodové jméno se dostává k výhybce. Například jen prala-li se tradice s „gojiš“ světem. Židovské novomanžele oddal rabín. Pro ně a jejich příbuzné bylo vše naprosto v pořádku. Pro okolní svět však sezdaní nebyli a dítě, jemuž jméno přiděloval úředník, náleželo coby nemanželské jen a jen matce. A tak se klidně mohlo přihodit, že Chajmkovi Rosenblatt přihodili hanlivé příjmení „ten kluk tý Perl“ – Pereles.

Zajímavá je také praxe proniknuvší k nám z Polska. Polsko, historická bašta katolicismu, vyvíjelo na kristianizaci Židů vždy o něco větší nátlak než okolní země. Někdo občas podlehl. Buď svobodným rozhodnutím, anebo z donucení. V Polsku se ujalo (asi z rozpaků anebo z jiných kenvelo-důvodů) přidělit židovským novokřtěncům jakési neutrální (a tím ovšem do jisté míry přesto zcela signifikantní) příjmení, podle data, kdy ke křtu došlo. V únoru (luty)? Budeš Lutoslawski. V prosinci (grudzien)? Grudzinski. Ukázal jsi dobrou vůli? Dobrowolski. A o generaci nebo dvě později mohlo dojít zpět k návratu do obcí Jisroele mezi všechny Rabinowicze, Horowitze, Steiny (Kamienski) a Bergy (Gorski), ale jméno už zůstalo.

Závěrem jedno rozuzlení a jeden otazník. Dokonce i pan Beneš mohl mít židovské předky. Za předpokladu, že někde v rodokmenu stojí varianta Benisch. Protože „syn člověka“, hebrejské „ben iš“ bylo označení a potažmo i jméno velice oblíbené v sefardském světě. A to dávno předtím, než si je pro své dílo a později jako svůj „pseudonym“ zvolil rav Josef Chajim z Bagdádu (1834-1909). A kam byste zkusili zařadit další hojně rozšířené jméno Pick? Je to hanlivá vnučená přezdívka označující „Nosatce“ anebo skrytá pocta tradici vyjádřena zkratkou Pi-k (=porat Josef kahalat) znamenající přihlášení se k Jaakobovu požehnaní čeledím Jisroele? Anebo kenvelo?

► Achab Haidler
Foto: archiv autora

MATČINA KURÁŽ

A HOŘKÁ IRONIE GEORGE TABORIHO

George Tabori - dramatik a světoobčan, syn židovského novináře zavražděného v Osvětimi, se narodil před 91 lety v Budapešti. Před Hitlerem emigroval do Londýna, působil jako válečný korespondent BBC na Blízkém východě a za svou činnost získal britské občanství. Po válce pracuje v Hollywoodu jako scenárista, přátelí se s Brechtem a spolupracuje i s Alfrédem Hitchcockem, píše romány, ale stále více se jeho zájem orientuje k divadlu, stává se dramatikem i režisérem a podílí se i na činnosti proslulého Strassbergova Actor's Studia.

Taboriho první hru „Flight into Egypt“ uvedl na Broadwayi režisér Elia Kazan. Po úspěchu newyorské inscenace „Kanibalové“ pojednávající téma holocaustu s drsnou otevřeností i černým humorem dostává nabídku, aby hru nastudoval v berlínském Schiller Theateru.

„Nikdy jsem si nemyslel, že se po letech prožitých v New Yorku v Německu usadím“, říká George Tabori, jemuž tři čtvrtiny rozvětvené rodiny vyvraždili nacisté. „Nejprve mi přišlo dokonce absurdní režirovat hru o Osvětimi v Německu, ale nakonec jsem nabídku přijal. Nemohu přece na základě stereotypů a klíšé říkat o všech Němcích, že jsou zlí, strkat všechny lidi do jednoho pytle na základě kultury, jazyka, výchovy a podobně je nesmysl. Ať už jde o Čechy, Slováky, Židy nebo Indiány. Krátce poté jsem se do Německa přestěhoval natrvalo.“ Na německých a rakouských scénách tvoří až do dnešních dnů. Je „služebně“ nejstarším divadelníkem na světě. Jako autor her, režisér, divadelní ředitel, ale i příležitostný herec je tichým ironikem i štvavým provokatérem – především, ale zůstává perfektním vypravěčem příběhů...

Čeští divadelníci tuto žijící legendu znají, ale zřejmě se jí trochu obávají. Tabori o svých kvalitách přesvědčil i publikum ve

Stavovském divadle v Praze, kde letos hostoval Berliner Ensemble s veselohrou „Židé“ v jeho režii. Jinak se inscenace jeho her dají spočítat na prstech jedné ruky. Před třinácti lety vzbudila v Realistickém divadle velký zájem jeho hra o vídeňském mládí Adolfa Hitlera „Mein Kampf“ a ve Stavovském to byly hry „Bílý muž“ a „Rudá tvář“. Po dlouhé odmlce se Tabori opět vrací na pražská divadelní prkna a to hned ve třech inscenacích. Jan Hrušínský uvádí jeho „Mein Kampf“, Divadlo Komedie provokativní hru „Kanibalové“ a nejnověji Divadlo v Dlouhé hru „Goldbergovské variace“, kde Goldberg vychází z principu divadla na divadle. Režisér, o kterém se neví zda je to Bůh, nebo normální smrtelník, zkouší biblické příběhy. Vedle režiséra – Boha – je hlavní druhou postavou jeho židovský asistent Goldberg.

Je nutno přiznat, že ze světových dramatiků nikdo nerefletoval osud židovského národa s větším sarkasmem a pochopením než právě Tabori. Mnozí se domnívají, že je dokonce vtipnější než Woody Allen, který je v této šarži již uznávaným klasikem. Taboriho humor je černý a hořký. Ve hře „Goldbergovské variace“ vystupuje Bůh jako narcistický režisér Mr. Jay, který trápí a ponižuje svůj vyvolený národ, zastoupený poddajným

asistentem režie, od stvoření světa až po Osvětim. Máme pocit, že režisér (Bůh) zkouší jenom proto, aby se mohl sadisticky povozit po utrápeném asistentovi (židovský národ).

Do dosud skrovného výčtu Taboriho inscenací na českých jevištích přispělo květnovou premiérou divadlo ROKOKO, které poprvé uvedlo jeho hru „Matčina Kuráž“. Zvláštní příběh židovské ženy se odehrává v Budapešti roku 1941. Žena je zatčena, deportována do Osvětimi, využije určité výhody a opouští svůj národ, aby se vrátila zpět. Celý drama-

tický příběh je vyprávěn jejím synem, kterého s jemným nadhledem a smyslem pro Taboriho ironii skvěle hraje Jiří Hána. Představitelka matky, Milena Steinmasslová, je oproti svému partnerovi na scéně „odsouzena“ režisérem Tomášem Svobodou k tomu, aby prakticky celé představení seděla na židli. Její herecký výkon, záměrně ochuzený o pohybovou složku, je však o to sevřenější a pronikavější. Matka v jejím podání je plachá, obyčejná žena, donucená subjektem příběhu k neobvyklému chování. Hru pro dva herce obohatil režisér Svoboda implementací písní z dětské opery „Brundibár“, kterou složil a nacvičil Hans Krása v Terezíně. Šedesát dětí z Dětské opery Praha, celý Taboriho příběh těmito písněmi rámuje a podivný příběh koření ještě další chmurnou reminiscencí na tragický osud původních dětských interpretů.

► Milan KALINA

Představení můžete zhlédnout v úterý 27. září v divadle ROKOKO, Václavské nám. 38. Vstupenky lze zakoupit přímo v pokladně divadla nebo zamluvit na tel. č. 224 217 113, rezervace hromadných objednávek na e-mail: rokoko@rokoko.cz, tel. 224 213 706 nebo fax 224 211 260.

BUDAPEŠŤ 1941. Dáma v letech si vyjde k sestřence na pravidelnou partii rummy. Je zatčena. Deportována. Osvětim. Cestou zažije milostný příběh. Láska na posledním dechu. Náhle...seřadiště. "Vždyť ale vy tady nemáte co dělat." – „To my všichni.“ – „Ano, ale vy máte pas červeného kříže. Řekněte jim to !“ Dáma v letech se vydělí od svého národa a řekne jim to. Jede zpět. Na partii rummy přijde pozdě. Dostane strašně vynadáno...

ÚVOD DO ŽIDOVSKÉ GENEALOGIE V.

Jak již bylo zmíněno, lze - mimo matričních zápisů - bádát dále např. ve dvou relativně ucelených sbírkách tzv. Soupisů Židů a Knih familiantů. Tyto dokumenty sice již nezachycují období po tzv. emancipaci (od 2. poloviny 19. století), ale mohou být zdrojem informací ze starších období. Soupisy (neboli sčítací archy), tak jak jsou dochovány v Národním archivu, pocházejí z let 1724 (viz minulá kapitola), a dále z let 1783, 1793, 1799 a 1811. Knihy familiantů zachycují období přibližně od roku 1780 do roku 1849, kdy byl zrušen Familiantský zákon. Knihy familiantů byly jednotně sepsány v roce 1823 (viz dále). Jakkoliv působí dochované Soupisy rovněž jako ucelená sbírka, nebyly pořizeny jedním úřadem, ale vycházely z potřeb různých institucí. Důvody pro provedení sčítání v r. 1724 byly úzce spjaty s úsilím o redukci židovských rodin a sčítání bylo prováděno tzv. Židovskou komisí. Pozdější sčítání byla prováděna českým místodržitelstvím a sloužila zejména daňovým účelům.

Sčítání židovských rodin byla v praxi prováděna mnohem častěji, v některých místech po určité období takřka každý rok (např. Lipník nad Bečvou). Z praktických důvodů zůstaňme u Soupisů, které jsou dostupné v Národním archivu. Zde jsou uloženy archy ze sčítání provedeného v Čechách roku 1783. Od r. 1724 nás dělí dvě generace, je tedy poněkud obtížné „přemostit“ tato dvě období. S jistou dávkou štěstí je to možné, např. pokud je sledovaná osoba zachycena v úmrtní matrice (vedeny od r. 1784; často je zde uveden věk zemřelého), a pokud víme, že se narodila před rokem 1724. V případě že hledaná osoba žila ještě v roce 1793, lze využít i informací ze sčítání z r. 1793, kdy byl často uváděn věk zaznamenaných osob. Sčítací archy, jakkoliv jsou mechanickým soupisem osob žijících v určitém roce na určitém místě, tedy rovněž umožňují syntézu. A to pro svou časovou souslednost a s vědomím historických souvislostí. Na pomoc totiž nepřimo přichází fenomén získávání příjmení (dekret z roku 1787). V roce sčítání 1783 ještě - až na výjimky tzv. toponym, tj. jmen odvozených od lokalit - nebyla hojně užívána příjmení. Srovnáním z roku 1783 a 1793 lze přitom podle vlastního jména, povolání a počtu dětí (z matrik) doložit které patronymum/matronymum (např. SPRITZEL) se změnilo po r. 1787 na příjmení (SPITZ). Víme-li ze Soupi-

su židovských rodin ve Čkyni z r. 1783, že zde žil Mojžíš Spritzel, 93 let star, pak - voila! Josef Jacob měl podle sčítání z r. 1724 se svou ženou Spritzel syna Mojžíše. Tento Mojžíš je tedy patrně Mojžíš Spritzel v soupisu 1783, který žil v jednom domě se svým dospělým synem. Není to stoprocentně doložený fakt, ale je to dobrý start pro další bádání.

Co ještě zahrnují sčítací listy z r. 1783? Zápisy nebyly tak jednotně vedeny jako tomu bylo v případě sčítání z r. 1724. Je zde uvedeno panství, název obce, jméno dospělého muže/hlavy rodiny, věk (ne vždy), stav, počet potomků (někdy je odlišeno kolik potomků je svobodných/ženatých/vdaných), způsob obživy, číslo domu (ne vždy), výška (náboženské) daně placené židovské obci, výška daně místnímu úřadu a poznámka. Uvedená ukázka ze sčítání v Tučapech na Táborsku obsahuje patronyma typu Herschl, Aron, ale také toponyma Bechinsky, Koschitzer, Wtchelnitzer.

Studium archivních dokumentů je usnadněno existencí archivních pomůcek, tzv. inventářů. Inventář k Soupisům Židů obsahuje krátký úvod do problematiky a zejména místní rejstřík, který usnadní orientaci v tomto archivním fondu. Na sčítání židovských rodin z r. 1783 navazuje svým způsobem sčítání pořizené v r. 1793. Obsahuje v podrobnější podobě totéž o deset let později, tj. jméno hlavy rodiny, tj. otce (příp. vdovy s dětmi), věk (ne vždy), jméno manželky, věk (ne vždy), číslo domu, jména potomků, jejich věk (ne vždy), pořadí narození a stav potomků, povolání a místo, kde hlava rodiny žije a kde je hlášena. Poslední dvě informace nemusí být vždy totožné; přitom pro bádání mohou být důležité. S jistým zjednodušením lze konstatovat, že v místě, kde se osoba (hlava rodiny) zdržovala („besitzt“), lze v matrikách hledat potomky, zatímco v místě odkud přišla („besitzen“ versus „gehört nach“), lze hledat její předky. Jak již bylo uvedeno, rozmezí těchto dvou sčítání, tj. 1783 a 1793, velmi názorně zachycuje proces získávání příjmení, nařízený dekretem z r. 1787.

Ukázka Soupisu z r. 1783, Tučapy, Táborský kraj. Ve výřezu lze vidět jmenný seznam „hlav rodin“, stav a počet dětí.

Z hlediska badatele je podstatné to, že studenti 3. ročníku archivnictví katedry Pomocných věd historických FF UK, pod vedením prof. Ebelové, postupně zpracovali Soupisy židovských rodin ze všech 16 českých krajů. Státní ústřední archiv, resp. nynější Národní archiv v Praze posléze vydal v pěti dílech (3-4 kraje v každém dílu) tyto Soupisy tiskem, tj. ve srovnání s originály v podobě čitelné i pro laiky. Vydané Soupisy židovských rodin obsahují místní i jmenný rejstřík pro každý z 16 krajů, což usnadní orientaci v případě, že nám chybí informace odkud rodina s víceméně krajově specifickým jménem na přelomu 18. a 19. století pocházela. Lze tak lokalizovat rodiny nesoucí příjmení typu Bleier, Vohryzek či Melnik na rozdíl od rodin s velmi rozšířenými příjmeními typu Lederer, Bloch či Roubiček. V předmluvách obsahují knihy této edice cenné historické, geografické, kulturně-antropologické i lingvistické údaje. Rodopisné informace se tak dostávají v systematické podobě z českých archivů mimo badatelnou a jsou přístupné širší veřejnosti. Věřím, že pro svou šíři se mohou stát údaje z knih této edice předmětem dalších samostatných studií. Zpracované Soupisy z r. 1793 poukazují na rozmanitost židovských obcí, co se týče velikosti i struktury, např. zda si obec mohla dovolit rabína či kantora apod. Údaje rovněž výmluvně poukazují na to, že v Čechách žilo pár židovských rodin takřka v každé vesnici. Projíždět dnes západními Čechami, po silnici z Plzně přes Klatovy na Šumavu, je jako procházet se nostalgicky

pokračování na straně 12 ►

Soupisy židovských rodin tehdejšího Klatovského a Prachatického kraje.

Pro úplnost zmírníme ještě sčítání provedená v letech 1799 a 1811. Tato sčítání byla - podobně jako v r. 1724 - provedena s cílem zjistit přesné počty židovských rodin. Soupisy jsou ve srovnání s předešlými sčítáními z let 1783 a 1793 velmi stručné. Právě jejich stručnost nakonec vedla k požadavku sepsat jednotným stylem zmíněné Knihy familiantů. Jednotlivé rubriky Soupisů zachycují název panství, jméno hlavy rodiny, jméno prvoroze-

ného syna, datum svatebního povolení a místo pobytu. Přes svou stručnost by neměly být tyto Soupisy při bádání vynechány, a to vzhledem k tomu, že obsahují informace „gehört nach“, což může případně poukázat na předchozí místo pobytu.

Na závěr statě o Soupisech je nutno uvést, že zpracované sčítací listy jsou „špičkou ledovce“, množství podkladů pro sčítací listy je uloženo v archivních fondech Židovské komise a Českého místodržitelství. Záleží pak na hloubce rodopisného bádání; právě podklady pro sčítání mohou napovědět více

o konkrétní rodině. Soupisy pořizené v různých časových obdobích představují v obecně historickém ohledu unikátní soubor dat pro studie židovského osídlení.

Použité prameny:

Křepelová, Anita: *Inventář k fondu Soupisy Židů (HBS)*.

Státní ústřední archiv, Praha 1965

Soupisy židovských rodin I-V. Státní ústřední archiv,

Praha v rozmezí let 2002-2005

► Julius MÜLLER

Toledot – centrum pro rodopisná studia, Praha

První mistr světa v šachu byl pražský Žid

V létě odhalil prezident České republiky Václav Klaus pamětní desku prvního mistra světa v šachu, pražského rodáka Wilhelma Steinitze (14. 5. 1836 v Praze, + 12. 8. 1900 v New Yorku). Deska byla symbolicky umístěna na náměstí Jana Palacha v Praze 1 na budově Filozofické fakulty, tedy v místech, kde kdysi stál dům, kde se v rodině židovského obchodníka se železářským zbožím jako poslední, třinácté dítě narodil Wilhelm.*

Ve škole vynikal zejména v matematice, šachy ho naučil otec, brzy porážel otcovy soupeře. V devatenácti letech byl poslán do Vídně na vysokou školu. Více než studiu se však věnoval šachu, v restauraci Kuropatka porážel své soupeře ve hře na peněžní sázku. V přeboru Vídně byl první rok třetí, druhý rok druhý a třetí rok suverénně první. Vídeňský šachový klub jej jako svého přeborníka vyslal do Londýna na velký mezinárodní turnaj 1862, po něm Steinitz zůstal v Londýně, stal se šachovým profesionálem a postupně porazil v zápasech všechny anglické mistry a v roce

1866 slavného Němce Adolfa Anderssen (8:6 bez remíz) a stal se nejsilnějším hráčem světa. Vedl mnoho let šachovou hřídku v londýnském sportovním časopise, kde vysvětlil své názory na šach a stanovil zásady správné hry. V roce 1863 se Steinitz přestěhoval do USA, kde zůstal až do své smrti. 1885 - 1892 řídil „The International Chess Magazin“. V roce 1886 porazil padesátiletý Steinitz geniálního kombinačního hráče, žáka Anderssenova, Johana Zuckertorta 10:5 při 5 remízách a stal se prvním mistrem světa. Steinitz si sám zvolil k obhajobě titulu nejsilnější hráče - Rusa Čigorina

a Angličana Gungberga. Tyto zápasy v Havaně (1889, 1890, 1892) byly ozdobou šachové historie. Titul mistra světa ztratil až 1894 v zápase s Laskerem, kdy už veliký rozdíl ve věku nebylo možno vyrovnat. V historii šachu bylo několik geniálních šachistů (Morphy, Alechin, Tal). Znalci šachu však vidí právě ve Steinitzovi, géniovi práce, největší osobnost šachové historie ve smyslu hloubky myšlení a síly vlivu. Dokud se budou hrát šachy, budou všichni šachisté žáky Steinitzovými.

► Dobrý den s Kurýrem

PODZIM V KRNOVSKÉ SYNAGOZE

- PONDĚLÍ 12. ZÁŘÍ V 10 HODIN.

Přednáška v německém jazyce na téma Soužití menšin na Krnovsku v rámci tradičního Česko-německého týdne. (Kurt Schmidt)

- NEDELE 18. ZÁŘÍ 14 – 16 HODIN

Derniéra výstavy Zapomenuté kroky (velká sbírka fotografií z českých, moravských a slezských židovských hřbitovů od Vlasty Krautové z let 1975-2005) za účasti autorky a Achaba Haidlera.

(Přístupná 13. 8.-18. 9. 2005 každou sobotu a neděli (14 – 16 hod.) spolu s výstavou fotografií Jindřicha Štreita s názvem Romové bez romantiky.)

- ČTVRTEK 22. ZÁŘÍ V 17 HODIN (vernisáž)

Výstava Kouzlo barev v textilu představuje textilní mozaiky členek klubu patchworku (místní organizace Svazu tělesně postižených v Krnově) a je doprovázena prezentací fotografií Martiny Jargaše Krajina kolem nás.

(Přístupná od 22.9. – 20.10.2005 každý čtvrtek a neděli (15-17 hod.) včetně sobotních prohlídek.)

- NEDĚLE 2. ŘÍJNA V 17 HODIN

Terezínská dětská opera Brundibár v podání pěveckého sboru Domino při ZŠ Ilji Hurníka v Opavě (sbormistryně Ivana Kleinová) bude předvedena teprve podruhé. Premiéra byla věnována poslancům Evropského parlamentu ve Štrasburku. Při této příležitosti bude vystaveno i několik terezínských kreseb Helgy Hoškové – Weissové.

- SOBOTA 15. ŘÍJNA V 18 HODIN

Promítnutí krátkého filmu ze setkání chasidů na Roš ha-šaná v ukrajinské Umani spolu s vyprávěním Zdenka Jeníka pokračuje tanečním vystoupením třebečské Yocheved (židovské tance.) Zájemci se mohou v závěru večera jednodušší tance pod vedením Kamily Malé naučit.

- STŘEDA 19. ŘÍJNA V 18 HODIN

Koncert učitelů a žáků uměleckých škol z Rýmařova a Albrechtic s barokní, klasicistní, romantickou, lidovou a židovskou hudbou ve vokální i instrumentální podobě. Pásmo nese název Podzimní koncert v synagoze

- DO 29. ŘÍJNA KAŽDOU SOBOTU 14–15 HODIN

Pravidelné prohlídky synagogy s výkladem o dějinách židovského společenství na Krnovsku a o lavicích z vypálené olomoucké synagogy. (Jan Stejskal – 737 201 166).

Kontakt: pavel.kuca@centrum.cz, <http://www.muweb.cz/www/synagoga>

■ Tepličtí pomohli nedoslýchavým

Několika klientům, kteří mají potíže se sluchem, zprostředkovala Židovská obec Teplice instalaci světelného a zvukového signalizačního zařízení k domovním zvonkům a telefonům. Stalo se tak v rámci realizace projektu pro poskytování sociálních a zdravotních služeb seniorům, se zvláštním zřetelem k potřebám osob postižených holocaustem, podpořeného Nadačním fondem obětí holocaustu.

Instalace těchto pomůcek mohla být zprostředkována za finančního příspěvku a na doporučení Agentury domácí péče EZRA Praha a ve spolupráci se společností Anticer Plzeň, která je dodavatelem kompenzačních pomůcek pro nedoslýchavé.

„Toto zařízení zesiluje zvonění domovního zvonku a telefonu a zároveň aktivuje světelnou signalizaci zvonění. Signalizační zařízení značnou mírou usnadňuje jeho uživatelům komunikaci se svým okolím, což také přispívá ke zkvalitnění jejich života, které je hlavním účelem našeho projektu,“ vysvětlila sociální pracovnice Věra Pešinová.

■ PODPOŘTE OPRAVU LAVIC

Deset řad dubových lavic z roku 1897 z olomoucké synagogy, které se podařilo roku 1939 zachránit před zničením nacisty, bylo roku 2004 zakoupeno občanským sdružením Krnovská synagoga. To pak sedm řad umístilo v synagoze ve slezském Krnově a tři řady poskytlo do synagogy v severomoravských Lošticích. 49 míst v lavicích v Krnově bylo symbolicky přiděleno 49 z asi 350

obětí šoa z Osoblazska, Krnovska a Bruntálska. Po rekonstrukci budou lavice sloužit návštěvníkům kulturních pořadů v krnovské synagoze. V každém sedadle bude umístěna cedulka se jménem a krátkým osudem příslušné oběti holocaustu.

Občanské sdružení však zatím stále nemá dostatek peněz k tomu, aby mohlo lavice dát opravit a instalovat na místa v sále bývalého svatostánku. Proto místa v lavicích nabízí čestným sponzorům. Cena je 3000,- Kč za jedno místo.

Bližší informace získáte na webových stránkách

www.muweb.cz/www/synagoga/sousedem.htm

nebo na mobilu 737 201 166 od Ing. Jana Stejskala.

■ 11. LETNÍ HRY HAKOACH**Olomouc 9. až 11. září 2005****Pátek**

- 15.00 – 18.20 Příjezd, registrace a ubytování (zajištěno na VŠ kolejích, Tř. 17. listopadu 54, Olomouc)
18.20 Kabalat Šabat v motlitebně olomoucké Židovské obce
19.00 Představení „Svět za mřížemi“ v Moravském divadle (hudební komedie, Voskovec, Werich, Ježek). Vstupenky nutno objednat při registraci.

Sobota

- 7.30 – 8.45 Registrace účastníků, kteří přijedou později (v místě ubytování)
9.00 Slavnostní zahájení
9.10 – 15.30 Volejbal
9.10 – 15.30 Turistika
9.10 – 19.00 Tenis
16.00 – 17.30 Plavání
16.00 – 19.30 Bowling
17.00 – 19.00 Squash
20.00 Slavnostní večer s hudbou, tancem a vyhlášením výsledků ukončených soutěží

Neděle

- 9.00 – 14.00 Stolní tenis
Předpokládané ukončení her a vyhlášení výsledků ve 14.00 hod.

Informace, dotazy a přihlášky: Hakoach@email.cz

Zoša Vyoralová 602 703 653, Petr Wellemín 602 316 943.

SE SMUTKEM VE TVÁŘI, s hrdostí v duši

Až do září je v Pražském domě fotografie uprostřed Václavského náměstí otevřena neobvyklá výstava nazvaná Yehudhith. Americký fotograf Elliot Ross zde vystavuje nekonvenčně pojatý soubor uměleckých snímků. Spatřily jej už i jiné země, k nám připutoval ze Slovenska.

Jde o zcela originální interpretaci tragédie holokaustu prostřednictvím černobílých fotografií současných židovských žen. 44 anonymních portrétů je doplněno promyšleně vybranými texty, výroky o ženách a o holokaustu, které jsou v podstatě stále aktuální.

Snímky svým šerosvitem navozují dojem, že pocházejí z doby před šedesáti lety, ale zároveň je v nich obsažen i dnešek, takže v divákovi nechávají rezonovat pocit, že ony ženy žily současně v době 2. světové války – i dnes. A to v nezměněné podobě, ve svém stáří či mládí, se smutkem ve tváři, s hrdostí v duši.

Snímky jsou obrazy sester, matek, přítelkyň, zároveň jako by připomínaly galerii ztracených životů. Fotograf Ross tu vytvořil fenomén „věčného, nezničitelného ženství“, zachyceného záměrně v podobách žen, matek veškerého lidstva. A to, že jde o židovské ženy, hovoří o nevykořenitelnosti židovského národa,

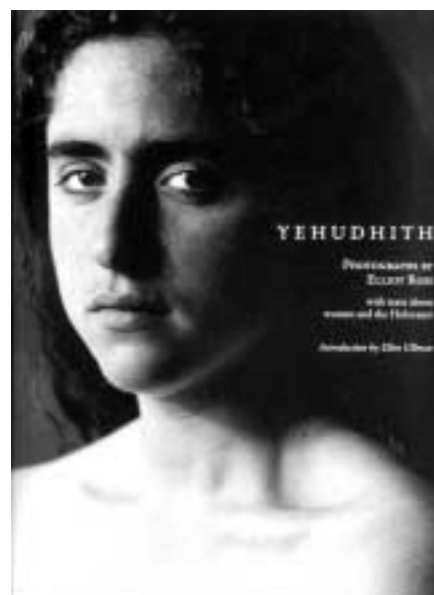
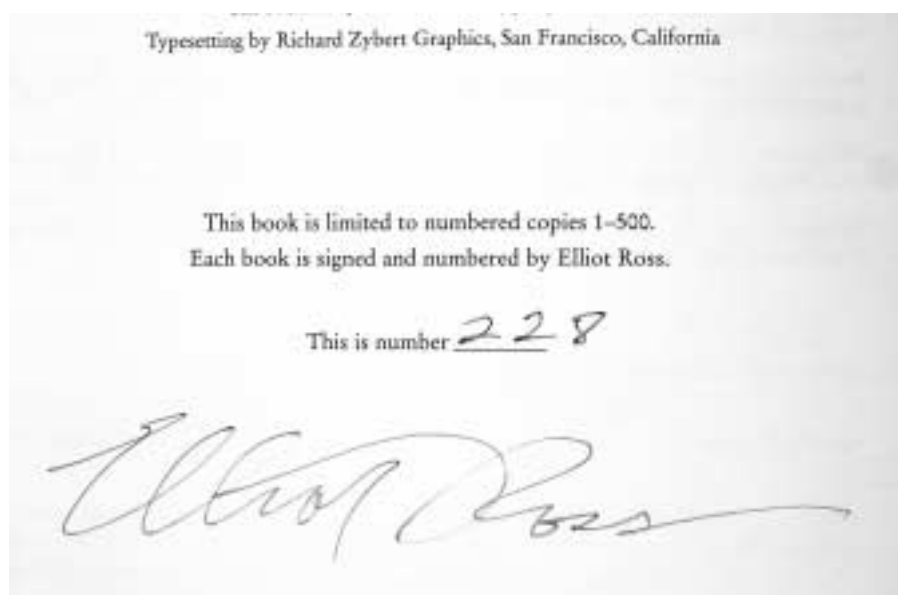
o jeho staletými vytříbené a tragickými zkušenostmi posílené schopnosti přežít.

Výstava – a kniha-katalog současně s ní v angličtině vydaná – je fascinujícím, svou tragičností až hypnotizujícím příběhem zkušenosti židovských žen v době nacismu.

Autor Elliot Ross byl srpnové vernisáží své pražské výstavy osobně přítomen. Nedalo mi to a zeptal jsem se ho, jestli by

mi neprozradil, jak znělo jméno jeho rodiny původně. Jestli Rosenfeld či Rosenkranz... Jinak zasmušilý muž se usmál a řekl, že Rosenblum. Rodina přišla z Polska, ale on již polsky neumí. Žije v San Francisku, kde absolvoval Umělecký institut, a jeho snímky jsou zastoupeny v mnoha sbírkách v USA i třeba v Paříži.

► Lubor FALTEISEK

LITERATURA S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Obsahově pozoruhodnou knihou s dosti obširným názvem **DOPIS RABI OVADJI OTCI A DALŠÍ HEBREJSKÉ RENESANČNÍ CESTOPISY** jsou cestopisné texty židovských učenců a obchodníků, které vznikaly ve druhé polovině 15. a začátkem 16. století. A právě tyto renesanční texty znamenaly předěl v cestopisné literatuře, protože již mají převážně světský ráz a projevují zájem o odlišnosti typické pro navštívené země, zaznamenávají skutečný život a zachycují i osobitý pohled autora-poutníka. Předcházející cestopisy do Svaté země zaznamenávaly zpravidla jen svatá místa a hroby postav známých z Bible či z Talmudu.

Židovský cestovatel, na rozdíl od křesťanských, musel překonávat i další úskalí, jako například zákaz plavit se na benátských lodích, Židé byli častěji přepadáni a byli i nuceni platit vyšší cestovní daně. Některé cesty proto mají praktický záměr. Nasbírat zkušenosti a předat je dalším poutníkům a usnadnit jim tak jejich budoucí cesty.

Zápisky šesti různých cestovatelů jsou velmi autentické a otevřené, s nelíčeným překvapením cestovatelé hovoří o odlišných zvycích v dané oblasti, a tak třeba na str. 60 čteme: „Zdejší muslimové i Židé si při jídle počínají jako prasata, protože všichni jedí prsty z jedné nádoby a bez ubrousku, jak to činí i v Egyptě, avšak jejich oděvy jsou čisté.“

Knihu vydalo Argo, z hebrejských originálů text vybral a přeložil Daniel Boušek.

Ředitel Židovského muzea v Praze **LEO PAVLÁT** psal pět let fejetony pro české ranní vysílání BBC. Ty nejzajímavější, stále aktuální, pak vybral a vydal pod názvem **OD CHANUKY DO CHANUKY**. Ten název prý vymyslel výtvarník Jiří Slíva, který knihu doprovodil svými vtipnými kresbami, počínaje obálkou se dvěma chanukovými svícny a konče dvěma muži čtoucími v tramvaji noviny – jeden Pravdu, druhý Lež.

V 56 krátkých textech autor glosuje jevy naší mladé demokratické republiky – trošku moralizuje, trošku filozofuje a politizuje, dokáže být ironický, vtipný a zase vážný. Ale důležitým prvkem je, že se z knihy ozývají židovská témata jako součást prožívané současnosti. Nikoliv však jako něco výlučného, co spojujeme jen s minulými jevy, s křivdami a tragédiemi. Pavlátovy fejetony říkají, že zde židovský prvek je stále přítomen a česká společnost by s ním měla počítat. Knihu vydalo nakladatelství Fedora Gála G plus G.

Odchovanec nakladatelství Odeon **JOSEF ČERMÁK**, ve svých 77 letech neoficiálně pasovaný na největšího současného znalce Kafky a jeho díla, vydal čtivou knihu, která na našem kafkovském trhu kupodivu chyběla. Nazval ji odvážně **FRANZ KAFKA, VÝMYSLY A MYSTIFIKACE** (nakl. Gutenberg) a zabývá se v ní hojně tradovanými omyly, polopravdami, překvapivými histor-

kami a tvrzeními, které kolem slavného spisovatele nakupili zruční mystifikátoři. Výmysly často zněly lákavě, proto byly přebírány z jednoho díla do druhého, aniž by někdo ověřoval jejich autentičnost, a tak se mnohokrát dostaly i do jinak velmi seriózních prací zahraničních literárních historiků.

Mistry ve vytváření falešných vzpomínek na Kafku a historek údajně společně prožitých byli zejména anarchista a reportér Michal Mareš a jeho pokračovatel Gustav Janouch, kteří o něm dokonce psali knihy. Mareš je podle Čermáka autorem smyšleného tvrzení, že Kafka sympatizoval s pražskými anarchisty a navštěvoval jejich levicové schůze, Janouch zase mj. tvrdí, že předlohou Kafkova Zámku byla zámecká budova ve Strakonících, kam autor údajně jezdil v mládí.

Kafka je obzvláště vhodný pro vytváření mýtů a falešných rozhovorů či vzpomínek, neboť za svého života si uznání nedobyl, slavným se stal až čtvrt století po smrti. Dříve tedy nebyla žádná „poptávka“ po vzpomínkách skutečných souputníků Kafkova života, znalo ho jen pár zasvěcenců, jejichž paměť dávno vybledla. A když se Kafka populárním stal, mnoho z jeho vrstevníků už nežilo. Ale svět zřejmě chce být klamán – a tak Janouchova kniha naplň smyšlených rozhovorů s Kafkou vyšla v cizině ve více než deseti jazycích a jejich tvůrce je nejcitovanějším kafkovským autorem vedle Maxe Broda...

Golemovskou legendu použil jako rámec svého příběhu pro mládež nejnověji **VOJTĚCH STEKLAČ**. Navíc slibuje, že jeho **GOLEM** (vydal Egmont) bude mít pokračování. Používá ovšem prvky legendy se značnou nadsázkou a jen jako východisko tradiční zápletky – jeho Golem se probudí do současnosti a chová se jako běžný člověk, jen tu a tam utrousí repliku typu: „Neříkej mi člověče. Nebo se naštvu a vrátím se zpátky do hrobu.“ I tak ovšem text dokládá sílu této staré látky situované do židovské Prahy.

Hrdinou jinak dosti konvenčního románu pro dospívající mládež je gymnazista Martin, jehož život se obrátí naruby, když na bývalém pražském hřbitově narazí na Golema. Ten ovšem není hliněný a nemá v hlavě otvor pro šém, dokonce to ani není obr, spíš trpaslík, má ale nadpřirozené schopnosti. Začalo to tak, že se Martin připletl k demonstraci „rabínů z celého světa“ proti znesvěcení posvátné půdy, resp. proti stavbě obchodního centra, v jehož základech byly při demolici budov nalezeny zbytky starého židovského hřbitova (zřejmě ve Vladislavské ulici). A pak na odkrytém pohřebišti pomohl vylézt z hrobu staršímu muži, který se uvedl větou: „A kolikátý je vlastně století?“ a tvrzením, že tam byl regulérně pohřben. Ukáže se, že doktor Golem je právník a umí se v našem století docela dobře pohybovat. Text oplývá humornými situacemi, ale z golemovské legendy v něm zbylo pramálo.

► Lubor FALTEISEK

CHASIDISMUS, HASKALA, REFORMA

Seriál o myšlenkových proudech, které formovaly současný obraz judaismu

Rabi-nerabi Isaak Meyer Wise (dokončení)

Až potud se Wise částečně ztotožňuje s Filadelfskou konferencí. I když s těmi kohenskými zákony věc nahlížel trochu jinak. Stálým dilematem je, zda spekulace o Chrámu ano či ne. Zda na Sion nahlížet i jako na místo budoucnosti či na symbol a zda očekávat Mesiáše či raději aktivně pracovat na mesiánské době.

I s dalším bodem Filadelfské konference, který praví, že „rozeznáváme v moderní době universální všelidskou kulturu srdce a intelektu, oslovení realizace izraelské mesiánské naděje a vybudování království pravdy, spravedlnosti a míru mezi všemi národy. (Inu, ať žijí utopie.)

Ale nyní se dostáváme k bodu konference, jímž Wise nadšen nebyl: „Již v sobě nevidíme národ, ale náboženskou komunitu, a proto neočekáváme ani návrat do Palestiny (už je to tady), ani bohoslužbu oběti pod vedením Abrahamových potomků, ani obnovení zákonů týkajících se židovského státu...“ Radikálně odmítnout návrat do Palestiny, odmítnout židovský stát - oficiálně, na papíře, pod hlavičkou konference – bylo na něj moc.

Sice byl na jedné straně zastáncem myšlenky „amerického národa“, na straně druhé však chápal, že takový přístup nutně vede k asimilaci. Židovstvo není jen náboženskou komunitou, to by pak bezvěrec nebyl Židem. A věřící, různými způsoby praktikující, ač židovsky, nebyli by jeden druhému Židem. Židé jsou nábožensko-národnostní skupinou, která ve svých rozličnostech stále musí být celkem.

A tak je Američanovi Wiseho doby jiný Američan, třeba černý, vlastně ne-Američanem, Žid v podstatě také, o Asiitech ani nemluvě. Zatímco Židovi z Ameriky musí být Žid z Haliče či Jemenu Židem, ač se jejich náboženské praktiky a zvyklosti budou lišit. Jsou příslušníky rodu Jákoba, čili jsou jedním národem.

Omlouvám se za ty závorky, ale nedalo mi to.

Po Pittsburgské platformě přišla umírněná Collumbus Platform, nahlížející na psanou i ústní Tóru jako na průvodce a jízdní řád židovského života.

Po návratu z Filadelfie rabín Wise pochopil, že nikdy nedojde ke sjednocení amerického židovstva, a to ani reformního, pod jedním – nota bene jeho – vedením. Stále svolával další konference, ale východní zastánci radikálních reforem je ignorovali. A tak vedoucí síly synagog v Cincinnati svolaly Unii kongregací jihu a západu. Pak s pomocí Isaaka Meyera Wise byla roku 1873 založena v Cincinnati Union of American Hebrew Congregations. Wise dále usiloval o otevření rabínské koleje a jeho cíl byl naplněn až roku 1875, kdy se stal též jejím prezidentem. Je to slavná a stále skvěle fungující Hebrew Union College, která dodnes učí potenciální reformní rabíny pro celý svět. Pobočky koleje jsou i v New Yorku a Los Angeles.

Otec amerického reformního judaismu, chudý muž z malé vsi Lomničky na Chebsku, ordinoval více než 60 rabínů. Umírněný Wiseův reformní judaismus byl sice později v USA převálcován radikální formou německé reformy, ale po II. světové válce se američtí reformní Židé vrací ke svému „lomničskému tatíkoví“, jehož život a dílo je v jeho původní domovině, žel Bohu, takřka neznámé.

Dlouholeté chátrání hřbitova, kde byli pochováni předci tohoto velkého muže, je naší stálou ostudou a měli bychom usilovat o jeho urychlenou obnovu.

► Sylvie WITTMANNOVÁ